

איגרת הייחוד מאת דניאל בן משה אל-קומסי¹ [המאה ה-9, ירושלים]

"[עֲשֵׂה גְדֻלּוֹת] וְאִין חֶקֶר וּנְפִלְאוֹת [עַד] אֲיִן [מִסְפָּר] " (איוב ה: ט) ... לאין חקר ונפלאות עד אין מספר: הוא הוא שעשה המעשים הגדולים האלה שאין להם חקר, כלומר, אין מי שיחקור וידע את מעשהו, רק [נדע] חלק ממעשיו ונפלאותיו, עד שאין אדם יכול לספור אף חלק מחלקי הכוכבים, ואין מי שיספור את מיני העצים או מיני הדשאים או מיני הפירות. [ואין יודע] מספר הדברים המתוקים והדברים החמוצים וזולתם. [ואין יודע] כמה הם מיני התרופות והבשמים, ואלפי מיני התולעים, וכל שכן בעלי חיים האחרים שאי אפשר לראות אותם [=מיקרואורגניזמים!]. ולפיכך אמר המקרא: "עֲשֵׂה גְדֻלּוֹת" עד אין חקר] (איוב ה: ט). ואמר: "מִי יִמְלֵל גְבוּרוֹת יְיָ, [יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ]: " (תהלים קו: ב); "פִּי יִסַּר צְדָקָתְךָ כָּל הַיּוֹם תִּשְׁוַעְתְּךָ] כִּי לֹא יִדְעָתִי סְפָרוֹת: " (תהלים עא: טו). ואמר: "[רְבוֹת עֲשִׂיתָ אֶתָּה יְיָ... אֲגִידָה וְאֲדַבְּרָה עֲצָמוֹ מִסֵּפֶר: " (תהלים מ: ו). אמר מעשי הבורא גדולים ורבים יותר ממה שכל בני אדם יכולים לספור. ואומנם כתב כפסוקים האלה למען נתעורר ונתבונן במעשי הבורא. ומגודל מעשיו נודע שיש להם בורא. ואמר, [יְיָ] "מִה גָּדְלוֹ מַעֲשֶׂיךָ יְהוָה" (תהלים צב: ו) – גדולים מעשה יי, מה גדולים מעשיך, כל [אחד] ממעשיו דרוש לחפצי הברואים, וכל דבר עשה לעניינו, כמו שאמר, "כֹּל פָּעַל יְיָ לְמַעַנְהוּ" (משלי טז: ד). ואתם הנרפים, התגברו ודרשו במדע הייחוד והשכר והעונש. והשיבו על כל [דבר] המתנגדים המסלפים את האמת. והשיבו על דבריהם מן המקרא, כי הכול בו מדוקדק. והביאו ראיותיכם מהדברים העולים על השכל מתוך [התבוננות] במקרא. אבל, מפני שאין אתם מתייגעים בפירוש ספרכם, ולא בדקדוקו ובלשונו, יען כי אתם שוקדים על הדברים החיצוניים [=פילוסופיה נכרית] שווא ותועבה, וכולו דברי שווא וסילוף, ובו הפסד דתכם. כי הוא דרך עקלקלות ואין בו דרך ישר. והוא נמשל ל... ולשוחה עמוקה שכל הנופל בו אינו קם. כן הדברים החיצוניים כל המשתקע בהם אינו חוזר בתשובה. כאמור: "שׁוֹחָה עֲמָקָה פִּי זָרוֹת, זָעוּם יְיָ יִפֹּל שָׁם: " (משלי כב: יד); "כָּל בְּאֵימָה לֹא יִשׁוּבוּן, וְלֹא יִשְׁגּוּ אַרְחוֹת חַיִּים: " (משלי ב: יט). וכבר שכחתם [את מה שנאמר] "שֶׁתָּה מִיָּם מְבוֹרָךְ" (משלי ה: טו). ואמר: "יִשָּׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ" (דברים לג: ג) – ישאו דבריך מן תורתך. כי מימיהם של ראשונים היו האנשים עובדי אלילים, היוונים והרומאים והאמגושים [=הפרסים] כולם, וזה לך ההוכחה כי רעיון הייחוד מישראל יצא. ושמור את עצמך מן המושכלות כי מה שמותר על פי השכל סותר [לפעמים] את המצוות. והתרחקו מן החכמות החיצוניות [=פילוסופיה נכרית] כי הן מוציאות את האמונה מן הלב ואין אדם יוצא מהן בשלום. ורבים הם האנשים החכמים שחיו חיי סיגוף והתנזרו מן הבשר ומן היין

¹ מבוסס על התרגום של משה צוקר בספרו על תרגום רס"ג לתורה, ניו יורק: פעלדהיים, תשי"ט, עמ' 179–182.

וכשנכנסו לחכמות חיצוניות התחילו לזלזל בדת וחזרו לאכילת הבשר ולתענוגות העולם הזה. ושובו אל התורה מקור חיים, כי הוא נר לרגלי ההולכים, ככ[תוב]: "כִּי נֵר מְצֹנָה וְתוֹרָה אֹר" (משלי ו: כג). ואומר: "נֵר לְרַגְלֵי דְבָרְךָ, וְאֵל [זר] לְגִ[תִּבְתִּי]: " (תהלים קיט: קה). ואמר: "תּוֹרַת יְיָ תְּמַיְמָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ וּגְיָ [עֲדוֹת יְהוָה נֶאֱמָנָה מִחֲפִימַת פְּתִי]: " (תהלים יט: ח). ואמר: "פְּקוּדֵי יְיָ יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַחֵי לֵב, [מְצֹנֹת יְיָ בְּרָה] מְאִירַת עֵינָיִם: " (תהלים יט: ט). ופירוש המקרא מחזיר את הנפש הממרה אל האמת, מיישר את הדרך, ומחכים ונותן בינה לפתאים, כנאמר: "מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ]... מִחֲפִימַת פְּתִי" (תהלים יט: ח). ודע, כי הפילוסופים אמרו שהעולם הוא ארבעה טבעים: החום והקור והרוטב והיובש: ואין זה כך, כי אין זה על פי התורה ולא על פי הנראה לעין, כי אמר בתורה שהדבר הראשון בעולם הוא שמים וארץ... לחמכם הוא תורת אלוהים וכל המקרא, כנאמר: "לָכוּ לַחֲמוּ בְלַחְמֵי" (משלי ט: ה) – זה על התורה שהיא החכמה, לכו אכלו את לחמי. ולפיכך כתוב למעלה: "חֲכָמוֹת בְּנִתָּה בֵּיתָה" (משלי ט: א) – היא תורת אלוהים. "טְבַחָה טְבַחָה מְסַכָּה יֵינָה" (משלי ט: ב) – היא החכמה והלימוד אשר בתורה ובכל המקרא. כנאמר: "כִּי הוּא חֲכַמְתְּכֶם וּבִינֵי[תְכֶם]" (דברים ד: ו). "שְׁלַחָה נְעֲרֹתֶיהָ תִקְ[נָא]" (משלי ט: ג) – הם נביאי האמת, [ו]מלמדי הצדק. "מִי פְתִי [יָסַר הָנָה, חָסַר לֵב אָמְרָה לוֹ:]" (משלי ט: ד) – מי הם העוזבים את האמת ונמשכים אחרי השקר, התקליד [=קבלה עיוורת] ומצות אנשים מלומדה, והחכמות החיצוניות... לא היה חסר לב, ואמרה לו... "לָכוּ לַחֲמוּ בְלַחְמֵי" (משלי ט: ה) – לכו אכלו את הלחם, שהם הדברים אשר בתורה ככ[תוב]... "עֲזְבוּ פְתָאִים [וְחִיו]" (משלי ט: ו) – [עזבו] מצוות תקליד, [מצות אנשים מלומדה], ודברים חיצוניים למען תחיו. "וְאֲשֶׁרוּ בְּדֶרֶךְ בֵּינָה" (משלי ט: ו) – ...דרך בינה היא דרך תורה, [ככתוב] "וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְלוֹא כֶסֶף" (ישעיהו נה: א) ואכלו בלא מחיר – [היא] התורה הנמשלת ליון. ואל ימשכו אתכם הדברים החיצוניים... המצוות הבאות בתקליד. כי הדברים החיצוניים הנמשלים לנידה(?) המשגה את... "אֲשֶׁת כְּסִילוֹת הַמָּיָה" (משלי ט: ג) – הזונה אשר [תכשיל] ביופייה, כך כל ישראל הנכשל ע"י הדברים החיצוניים, [והמצוות] הבאות בתקליד בניגוד לדברי התורה ואינו דורש [בתורה], "[מִים גְּנוּבִים יִמְתְּקוּ, וְלֶחֶם סֹתְרִים יִנְעָם:]" (משלי ט: יז) – הרי הוא דומה למי שגונב וזונה באשת איש. "וְלֹא יָדַע כִּי רְפָאִים שָׁם [בְּעַמְקֵי שְׂאוּל קְרָאִיהָ:]" (משלי ט: יח). – כלומר, לא ידעו שנשליך אותם עם הכופרים במעמקי הגיהנום. כי כל איש מישראל העוזב את התורה ונמשך אחרי מדעי השקר והדברים החיצוניים, שכולם ממירים ומחליפים את דברי התורה, עליו הכתוב אומר: "אָדָם תּוֹעָה מִדֶּרֶךְ הַשְּׁ[לָל], בְּקֶהַל רְפָאִים יִנְ[וּחַ]: " (משלי כא: טז) – ישראל התועה מדרך התורה שבה השכל וידוע, מקומו יהיה בעדת הכופרים הנענשים. ועליהם אמר: "כִּי שְׁתִּימָה רְעוֹת עֵשָׂה] עֲמִי, אֲתִי עֲזְבוּ [מִקּוֹר מִים חַיִּים לְחַצְבֵי לֶהָם בְּאֲרוֹת בְּאֲרוֹת נִשְׁבְּרִים אֲשֶׁר לֹא יָכְלוּ הַמַּיִם:]" (ירמיהו ב: יג) – הנה שתיים רעות עשה עמי, כי עזבו מקור מים מתוקים והשתמשו במצות אנשים מלומדה, בתקליד, ובדברים חיצוניים.

ואמר, "עַם עֹר וְעֵינַיִם יֵשׁ" (ישעיהו מג:ח) – עם עיוור שיש להם עיניים.
ואמר: "רְאוּת רְבוּת וְלֹא תִשְׁמְרוּ" (ישעיהו מב:כ) – כלומר, הביטו הרבה
בתורה אבל לא דרשו וחקרו. ולזאת אמר: "יֵי חֶפֶץ לְמַעַן צַדִּיקוֹ, יִגְדִּיל"
[תוֹרָה] וְיִאֲדִיר: " (ישעיהו מב:כא) – יען כי חפץ למען צדקו, לעשות את
ישראל אנשי אמת והוראת הצדק, לזאת הגדיל והרבה הראיות, ככ[תוב]:
אֶכְתֵּב לוֹ רְבִי תוֹרָתִי" (הושע ח:יב) – כתבתי להם רבי ספר התורה, תורת
משה, ונביאים וכתובים, ולולא...

The Oneness Epistle

Daniel al-Kumisi

[9th Century, Jerusalem]

“He performs great deeds which cannot be investigated, Wonders without number.” (Job 5:9) – ... which cannot be investigated [entirely] because they are without number. He is the One who did these great deeds which cannot be investigated. This means there is no one who is able to investigate and know [all His] deeds, only some of His deeds and wonders. Thus no human can count even a small fraction of the stars, nor can any human count all the types of trees or plants or fruits. No one can count the various types of medications and spices, nor the thousands of types of worms, and certainly not the animals which are impossible to see [i.e. microorganisms]. Therefore, Scripture said, “He performs great deeds” which are beyond investigation. (Psalms 5:9). It also said: “Who can tell the mighty acts of YHWH, [proclaim all His praises?]” (Psalms 106:2); “[My mouth tells of Your righteousness, of Your deliverance all day long,] though I know not how to tell it.” (Psalms 71:15). It further said: “[You, O YHWH... have done many things;...] I would tell and speak [of them], but they are mightier than what can be told.” (Psalms 40:6). This means that the deeds of the Creator are greater and more numerous than what any human being could tell. To be sure, such verses were written in order to stir us to investigate the deeds of the Creator, so that it would become evident from the greatness of His deeds that there is a Creator. It is written: [“How great are Your deeds, O YHWH!” (Ps 92:6)] – The deeds of YHWH are great and nothing is greater than His deeds. Every one of his deeds is required by the needs of His creations, and everything was created for its own purpose, as it is written, “YHWH made everything for a purpose” (Prov 16:4). But as for you, lazy ones, be strong and study the oneness of YHWH and about reward and punishment! Respond to the opponents who falsify truth! Respond

to them from Scripture, because everything is detailed in it! Base your proofs on the rational interpretation of Scripture. You do not work hard enough at studying the interpretation of your Book, nor its grammar and language, because you spend your efforts studying foreign philosophies which are a false abomination. They are all falsehood and perversion and they cause people to lose their faith for they are twisted and have no straightness in them. They are likened to [a foreign prostitute] and to a deep pit in which anyone that falls is unable to extract himself. Anyone who sinks into foreign philosophy is unable to repent, as it is written, “The mouth of foreign women is a deep pit; he that is abhorred of YHWH shall fall in there.” (Proverbs 22:14). “None that go to her return again, neither do they take hold of the paths of life.” (Prov 2:19). You have already forgotten what was written: “Drink water from your own cistern” (Prov 5:15). It is further written: “every one shall accept Your words” (Dt 33:3) – they will accept the words of Your Torah. From ancient times people were idolaters, such as the Greeks, the Romans, and the Persians, which proves that the idea of the oneness [of God] came from Israel. Be careful regarding rationalizations, because that which may be permissible based on reason may contradict the commandments. Distance yourselves from foreign philosophies for they remove belief from the heart and there is no man who escapes them in peace. Many wise people lived ascetic lives, separating themselves from meat and wine, but when they became involved in foreign philosophies they began to belittle the commandments and returned to eating meat and to the pleasures of this world. Return to the Torah, the source of life, for it is a light for the feet of those who walk in it, as it is written, “For the commandment is a lamp, the Torah is a light” (Prov 6:23). It further says: “Your word is a lamp to my feet, a light for my path.” (Psalms 119:105). It also says, “The Torah of YHWH is perfect, restoring the soul, the Testimony of YHWH is faithful, making wise the ignorant.” (Ps 19:8). It further says: “The precepts of YHWH are just, rejoicing the heart; the commandment of YHWH is clear, making the eyes light up.” (Psalms 19:8). The

interpretation of Scripture returns the rebellious soul to the truth, makes the path straight, and making wise and giving understanding to the ignorant, as it is written, “restoring the soul... making wise the ignorant.” (Psalms 19:8). The philosophers say that the world is made up of four elements: heat, cold, moisture, and dryness. This is neither consistent with the Torah nor with observation, for the Torah says that the first things in the universe were the Heaven and the Earth... your bread is the Torah of God and the entire Hebrew Scriptures, as it is written, “Go and eat my bread” (Prov 9:5) – This is speaking about the Torah which is Wisdom and therefore it is written above, “Wisdom has built her house” (Prov 9:1) – this is the Torah of God, as it is written, “for this is your wisdom and your understanding” (Deuteronomy 4:6). “She has prepared the feast, mixed the wine” (Prov 9:2) – This is the wisdom and knowledge in the Torah and the entire Scripture. “She has sent out her servants to announce” (Prov 9:3) – They are the true prophets, the teachers of righteousness. “Let the ignorant turn here” (Prov 9:4) – Who are they that abandon the truth? They that are drawn after falsehood, blind acceptance, the commandments of men learned by rote, and foreign philosophies... “Go and eat my bread” (Proverbs 9:5) – Go and eat the bread, which are the words of the Torah, as it is written... “Abandon ignorance [and live]” (Prov 9:6) – [Abandon] commandments derived through blind acceptance, [commandments of men learned by rote,] and foreign philosophies that you may live. “And walk in the way of understanding” (Prov 9:6) – The way of understanding is the way of Torah, [as it is written,] “go and buy food without silver” (Isa 55:1), which means, eat without payment. This refers to the Torah which is compared to wine. Do not let foreign philosophies attract you, nor the commandments derived from blind acceptance, for foreign philosophies are compared to [a seductress who causes to stumble]... “The foolish woman makes noise” (Prov 9:13) – The whore who causes to stumble by her beauty, so too does all of Israel stumble by foreign philosophies, commandments derived from blind acceptance contrary to the words of the Torah, without

investigating in the Torah. [“Stolen waters are sweet, and secret bread is pleasant.” (Prov 9:17)] – [Israel] is like someone who steals or fornicates with a married woman. “He does not realize that there are spirits there, her guests are in the depths of She’ol.” (Prov 9:18) – That is to say, they did not realize that they would be thrown with the heretics into the depths of Gehenna. For every Israelite who abandons the Torah and is seduced by false sciences and foreign philosophies, all of which contradict and modify the Torah, it is written concerning him, “A man who strays from the wise path, will rest in the congregation of spirits.” (Prov 21:16) – An Israelite who strays from the way of Torah in which there is wisdom and knowledge, his place will be in the congregation of heretics who are punished. Concerning them it is written, “For My people have done two evil things: They have abandoned Me, the spring of living waters, and carved out for themselves cisterns, broken cisterns, which cannot even hold water.” (Jeremiah 2:13) – Behold, my people have done two evil things, for they have left the spring of fresh water and engaged in the commandments of men learned by rote, blind acceptance, and foreign philosophies. It is further written: “A blind nation which has eyes.” (Isaiah 43:8) – The nation is blind even though they have eyes. It is also written, “They see much but they do not observe” (Isa 42:20) – Meaning, they look at the Torah much but they do not study and investigate. Concerning this it is written, “YHWH desires for his righteousness, that he may magnify the Torah and glorify it.” (Isa 42:21) – He desires for his righteousness, to make Israel men of truth and teachers of righteousness, for this reason he magnified and increased proofs, as it is written, “I wrote for him the greatness of my Torah” (Hosea 8:12) – I wrote for them the greatness of the book of the Torah, the Torah of Moses, and also the Prophets and the Writings.